

Kandidatuppsats i Offentlig Förvaltning VT -14

Förvaltningshögskolan, Göteborgs Universitet

Författare: Kajsa Finn

Handledare: Louise Skoog

Examinator: Malgorzata Erikson

Ingen snöflinga i lavinen känner sig ansvarig

Om diskursen kring och hinder för jämställdhet i filmbranschens nätverk

**GÖTEBORGS
UNIVERSITET**

Förord

Jag vill tacka min handledare Louise Skoog, mina vänner Andreas Lundstedt, Carl-Fredrik Fredriksson och Karl-Oskar Öhman och mina älskade föräldrar för goda råd. Jag vill även tacka styrelsen för Doris Film för givande feedback.

Innehållsförteckning	3
Abstract	5
1. Inledning	6
1.1 Ojämslällheten i filmbranschen	7
1.2 Svensk Jämställdhetspolitik	8
1.3 Tidigare forskning	8
1.4 Problemformulering	9
1.5 Syfte	9
1.6 Forskningsfrågor	9
2. Teoribildning	10
2.1 Network Governance	10
2.2 Feminism	11
2.3 Analytiskt ramverk	12
3. Metod	15
3.1 Avgränsningar	17
3.2 Text- och diskursanalys	17
4. Empiri	19
4.1 Offentliga aktörer	19
4.1.1 Regeringen och kulturdepartementet	19
4.1.2 Svenska Filminstitutet	20
4.1.3 Regionala filmresurscenter	22
4.1.4 Sveriges Television	23
4.1.5 Utbildningsväsendena	24
4.1.6 Konstnärsnämnden	25

4.1.7 Sammanfattning	26
4.2 Privata aktörer	26
4.2.1 Producenterna	26
4.2.2 Tv-bolagen	27
4.2.3 Distributörerna	28
4.2.4 Biografägarna	29
4.2.5 Filmuthyrarna	29
4.2.6 Sammanfattning	29
4.3 Konstnärliga aktörer	30
4.3.1 Wift	30
4.3.2 Doris film	30
4.3.3 Sveriges Regissörer	31
4.3.4 Sveriges Filmregissörer	31
4.3.5 Oberoende Filmares Förbund	31
4.3.6 Teaterförbundet	32
4.3.6 Sammanfattning	32
5. Resultat och analys	33
5.1 Analysfråga 1	34
5.2 Analysfråga 2	37
5.3 Analysfråga 3	38
6. Slutsatser	40
6.1 Slutdiskussion	42
Referenser	44
Tabell 1	8
Tabell 2	34

Abstract

Forskning visar på att den svenska filmbranschen är en mansdominerad bransch. Beslut i filmbranschen tas inom ett svåröverblickbart nätverk som präglas av beroende- och maktrelationer med starkt reproducerande krafter. Omedvetna vanor i filmbranschen kring kvinnligt och manligt filmskapande fungerar som maktutövning och ett upprätthållande av en patriarkal struktur. Filmbranschen består av ett spretigt nätverk där beslut tas i en kedja av offentliga, privata och konstnärliga aktörer som företräder olika intressen. Den statliga stiftelsen Svenska Filminstitutet regleras av policydokumentet Filmavtalet, som sluts i konsensus mellan offentliga och privata aktörer i branschen. Filmavtalet innehåller sedan 2006 ett procentuellt jämställdhetsmål, men målet saknar tydliga riktlinjer, ansvarsfördelning och resurser för genomförande. Syftet med min studie är att utifrån en kombination av teorierna Network Governance och Feminism göra en policyanalytisk kartläggning av diskursen som förts i filmbranschens nätverk för att undersöka vilka aktörer inom nätverket som kan tänkas stå i vägen för jämställdhetsarbetet i branschen. Utifrån en kombination av metoderna dokumentanalys och diskursanalys, systematiseras och analyseras diskursen som förts i branschen kring Filmavtalen från 2006 och 2013. Urvalet består av offentliga dokument och uttalanden från 27 olika aktörer, och analyseras utifrån tre operationaliserade analysfrågor. Mitt resultat visar att aktörer som i teorin är för jämställdhet, men i praktiken nedprioriterar jämställdhetsmålet i relation till övriga mål, är de som främst står i vägen för jämställdhetsarbetet i filmbranschen. Främsta ansvaret för jämställdhetsmålets uppfyllelse har de offentliga aktörerna, och regeringens och SVT:s passiva agerande är av vikt för varför målet inte uppfylls.

Nyckelord: *jämställdhet, filmbranschen, Filmavtalet, nätverk, ansvar, policy, demokrati*

1. Inledning

Den svenska filmbranschen är ett unikt kulturpolitiskt område. Den är unik eftersom den är en av de mest kommersiella kulturgegnerna i Sverige, i relation till andra konstformer som teater eller bildkonst som är smalare och mindre lättillgängliga. När en film skall komma till slussas den igenom en mängd olika led innan den blir till en färdig produkt, alltifrån mer kreativa delar som manusförfattande och regissering, till ekonomiska delar som finansiering, produktion, distribution och lansering.¹ Det är en omständlig process att göra en film, det kostar mycket pengar och det är många fingrar med i spelet. Dessa fingrar tillhör statistiskt oftast män, eftersom det är svårare för kvinnliga filmskapare att verka och lyckas inom filmbranschen.² Eva Mark skriver i rapporten *Filmbranschen ur ett jämställdhetsperspektiv* om att beslut i filmbranschen tas inom ett svåröverblickbart nätverk. Ett nätverk som präglas av beroende- och maktrelationer med starkt reproducerande krafter, vilket leder till att branschen fortsätter att "göra som man brukar". Mark menar att det finns omedvetna vanor i filmbranschen kring kvinnligt och manligt filmskapande som fungerar som maktutövning och ett upprätthållande av en patriarkal struktur.³

Filmbranschen regleras av det komplexa policydokumentet Filmavtalet, ett avtal mellan svenska staten och en del av filmbranschens offentliga och privata olika aktörer. Filmavtalet har funnits i drygt 50 år med syfte att främja svensk filmproduktion, och avtalets ursprungliga syfte var att möjliggöra högkvalitativa filmer med hjälp av avgifter på biobiljetter från de stora mer kommersiella produktionerna, i kombination med statligt stöd. Numera är Filmavtalet mer inriktat på att göra Sverige till en ledande filmnation i Europa, och för att skapa en konkurrenskraftig svensk filmindustri.⁴ Ett nytt avtal sluts ungefär vart femte år. Filmavtalet används för att reglera hur avgifter från biografintäkter och statligt stöd skall disponeras och fördelas av den statliga stiftelsen Svenska Filminstitutet (SFI). Filmavtalet innehåller även normativa målsättningar för att göra filmbranschen mer jämställd. Den jämställdhet som avtalet syftar till är jämn könsfördelning i yrkesgrupperna regissör, producent och manusförfattare, samt jämn könsfördelning i tillsättningen av filmkonsulenter⁵ på SFI.

1.1. (O)jämställdheten i Filmbranschen

Trots att de politiska förutsättningarna för att påverka branschen i en mer jämställd riktning finns, är den svenska filmbranschen fortfarande mansdominerad.⁶ Filmbranschen har länge utgjort en könssegregerad bransch, men det är först i Filmavtalet från år 2000 som ojämställdheten nämns.⁷ Dagens statistik visar att knappt en tredjedel av SFI:s stöd går till kvinnliga filmskapare, vilket är något högre än snittet för den film som enbart är privat finansierad.⁸ Enligt Filmavtalet från 2006 bör filmstöden fördelas jämnt mellan kvinnliga och manliga filmskapare. I 2013 års avtal ändras formulering från bör till *skall*. Tidsaspekten för när målet skall vara uppfyllt är satt till innan avtalets slut, 2018. Detta skulle kunna ses som ett kvoteringskrav, men det finns inga *sanktioner eller konsekvenser* formulerade för ifall jämställdhetsmålet inte uppfylls, utan målet följs enbart upp som statistik.⁹ Finns det inga medel eller konsekvenser i anknytning till "kvoteringskravet", räknas inte denna politik som kvotering, utan *målstyrning*.¹⁰ Eftersom att Filmavtalet reglerar hur skattepengar skall fördelas rör det sig om ett demokratiskt problem att dessa pengar systematiskt tilldelas en redan privilegierad grupp i samhället. Avtalsskrivningen om jämlik fördelning berör enbart de filmstöd som delas ut av SFI och de regionala filmproduktionscentrumen, och avtalstexten berör inte hur övriga aktörer skall agera för att förbättra jämställdheten i branschen. Dessutom omfattar inte målstyrningen det nya automatstödet från Filmavtalet 2013, ett av SFI:s största stöd som går till kommersiellt gångbar film av etablerade producenter, filmer som t ex Göta Kanal eller Sunes sommar. Stödet utgår när filmen når över en specifik publiksiffra.

Filmavtalet är ett policydokument upprättat mellan aktörer från olika delar av branschen som representerar *olika intressen*. Det är ett avtal mellan offentliga aktörer som staten, SFI och de regionala filmresurscentrumen, och privata aktörer som producenter, biografägare och filmuthyrare. Under 1990-talet inkluderas även TV-bolagen i avtalet. Remissinstanser till utredningarna inför propositionerna, som sätter politiska riktlinjer för Filmavtalet, inkluderar även konstnärliga aktörer inom filmbranschen, som regissörer och filmarbetare. Alla dessa aktörer, alltså både de offentliga, privata och de konstnärliga aktörerna, utgör tillsammans *filmbranschens nätverk* (se tabell 1 för förtydligande av nätverksstrukturen).¹¹

Tabell 1

Offentliga aktörer	Privata aktörer	Konstnärliga aktörer
--------------------	-----------------	----------------------

Tabell 1, Filmbranschens nätverk, rödmarkering innebär till största del parter i Filmavtalet

1.2 Svensk jämställdhetspolitik

Begreppet jämställdhet introducerades och institutionaliserades i den svenska politiken under 1970-talet av Olof Palmes socialdemokratiska regering, och integrerades i fördelnings- och arbetsmarknadspolitik. Sverige var världsledande med sin radikala och progressiva jämställdhetspolitik, och blev känt som världens mest jämställda land. Genusforskaren Jessica Lindvert menar dock att det politiska landskapet i Sverige har förändrats, och att vi inte längre bara kan leva på vårt gamla rykte om att ha världens mest progressiva jämställdhetspolitik. Lindvert menar att det är främst genom målstyrning som jämställdhetspolitik bedrivs i Sverige idag, vilket även är den typ av jämställdhetspolitik som vi ovan konstaterat bedrivs genom nuvarande Filmavtal. Genom att bedriva jämställdhetspolitik genom målstyrning, utan sanktioner eller konsekvenser vid utebliven måluppfyllelse, menar Lindvert att jämställdhet kan tänkas bli ett tomt begrepp som betyder olika beroende på hur instanserna tolkar begreppet, vilket innebär en risk för att jämställdheten inte alltid tas på allvar.¹²

1.3 Tidigare forskning

Tidigare forskning kring jämställdhet inom filmbranschen berör frågor som exempelvis varför kvinnor inte söker sig till filmbranschen, hur den politiska målsättningen om jämn könsfördelning i nuvarande Filmavtal skall tolkas¹³, hur kvalitetsbegreppet inom filmbranschen är *könat*¹⁴, om beslutsprocesser i filmbranschen kring vilka filmer som får stöd och om hur kvinnliga filmskapare förhåller sig till detta¹⁵. Dessa analyser fokuserar dock bara på vissa specifika aktörer i branschen, som exempelvis producenterna, de regionala filmresurscentrumen, distributörerna och SFI, och inte på filmbranschens nätverk som helhet. Det är genom den tidigare forskningen svårt att få en överskådlig blick över hur aktörerna påverkar jämställdhetsarbetet i branschen. Enligt min uppfattning saknas här en policyanalytisk kartläggning av det eventuella problem det kan innebära med det omfattande och heterogena nätverk som berörs av filmpolitiken, och av de aktörer som i konsensus sluter Filmavtalet.

1.4 Problemformulering

Filmbranschen är en mansdominerad kulturbransch som systematiskt missgynnar kvinnliga aktörer.¹⁶ Nätverket styrs av Filmavtalet vilket innehåller regleringar kring avgifter och fördelning av offentliga medel, men även mål kring jämställdhet inom branschen. Denna målstyrning saknar dock tydliga riktlinjer och politiska direktiv för hur branschen skall göras mer jämställd. Filmavtalet är ett avtal mellan många olika aktörer från offentlig som privat sektor, med den statliga stiftelsen SFI som verkställare. Sedan millenniumskiftet har frågan kring jämställdhet inom filmbranschen varit på dagordningen, från statligt håll men även inifrån branschen.

1.5 Syfte

Jag anser att det genomgående saknas ett organisatoriskt perspektiv i forskningen kring jämställdhet i filmbranschen, då branschen för en utomstående är för komplex för att en tydligt skall kunna se i vilket led i nätverket/branschen problematiken kan tänkas ligga. Syftet med min studie är att göra filmbranschens och Filmavtalets nätverksstruktur överskådlig, genom ett systematiserande av diskursen som förts kring jämställdhet. Jag vill därefter undersöka och bidra med en förståelse för vad som kan tänkas göra det svårt att bedriva framgångsrik jämställdhetspolitik i en bransch som är så fragmenterad och komplext uppbyggd som filmbranschen.

1.6 Forskningsfrågor

A) Hur uttrycker sig aktörerna i filmbranschens nätverk kring utformningen och uppfyllelsen av Filmavtalets jämställdhetsmål?

B) Vilka aktörer i nätverket kan tänkas stå i vägen för jämställdhetsarbetet i branschen?

2. Teoribildning

Eftersom att jag vill studera jämställdhet i en bransch som präglas av både privata som offentliga aktörer, har jag valt att skriva min uppsats utifrån kombinationen av teorierna Network Governance och Feminism.

2.1 Network Governance

Network Governance är en hybrid mellan den mer organisatoriska teorin om Nätverk, och den statsvetenskapliga teorin om Governance. *Nätverks*-teoretiker ser inte på beslutsfattande som individer med makt, utan mer på att policybeslut fattas genom individers agerande i nätverk. De ser politik som något som förhandlas fram, och är skeptiska till att allt för stor vikt läggs på formella organisationers makt. *Governance* är en statsvetenskaplig teori som växt fram som en reaktion på att policybeslutsfattande idag inte ser ut på det traditionella "hierarkiska staten – samhälle"-sättet. Snarare sker styrning och utformningen av policys genom en process av interaktion mellan privata och offentliga intressen.¹⁷ Kombinationen av dessa två utgör *Network Governance* (hädanefter kallad NG).¹⁸ NG studerar hur processen mellan aktörerna i nätverken påverkar policyns utformning.

Peter Bogason och Mette Zølner skriver i "Methods for Network Governance Research: an introduktion" om Sørensen och Torfings fem karaktärsdrag för NG; (1) Ett relativt stabilt horisontellt artikulerande av ömsesidigt beroende, men med operativt självständiga aktörer (2) som interagerar genom förhandlingar (3) som äger rum inom ett gemensamt reglerat, normativt och kognitivt ramverk (4) vilket är självreglerande, inom ramar satta av externa agenter (5) och som bidrar till produktionen av offentliga ändamål. Filmavtalet, där privata aktörer och nätverk i filmbranschen får utrymme att styra över politiken, är ett tydligt exempel på NG enligt dessa fem kriterier.

En genomgående kritik mot sättet att bedriva politik genom NG är att det innebär ett demokratiproblem att privata och utomstående aktörer får ökad makt i relation till våra folkvalda offentliga representanter. Konsensus i nätverksstyrningen kan resultera i att normativa, statliga intressen får stå tillbaka för ekonomiska intressen och minsta gemensamma nämnare i nätverken. Dessutom blir ansvarsutkrävandet oklart när

verkställandet av policys ligger på både privata och offentliga aktörer.¹⁹ En annan kritik mot NG-forskning är att den tenderar att ha en könsblindhet i teori och empiri. Detta innebär att till synes neutrala analysverktyg bygger på ett patriarkalt normtänk som inte synliggör patriarkala maktstrukturer.²⁰ Med anledning av detta är det därför relevant för mig att kombinera NG-teorin med ett par feministiska glasögon.

2.2 Feminism

Feminism är en politisk teori med fokus på den patriarkala struktur som historiskt format vårt samhälle till ojämlikt mellan kvinnor och män. En kan se det som att om feminismen är det analytiska redskapet, är jämställdheten målet. Det finns olika grenar av feminism, och de vanligaste är radikalfeminism och liberalfeminism. Radikalfeminism har fokus på struktur- och normtänk och är för positiv särbehandling som exempelvis kvoteringsåtgärder, medan liberalfeminism har fokus på jämställdhet mellan kvinnor och män som individer, och förordar metoder som likabehandling.²¹ Jag har valt att avgränsa mig till radikalfeminism i min diskussion och mitt användande av feminism som teori, eftersom att jag har för avsikt att studera om samhällsliga strukturer återspeglas i utformningen av och i diskursen kring Filmavtalets jämställdhetsmål. Liberalfeminism utgår ifrån individer istället för strukturer i sin teoribildning, och blir för mitt syfte därför inte relevant som teori.

En av Sveriges främsta forskare inom feministisk teori är Yvonne Hirdman. Genom historiska anknytningar till maktrelationen mellan könen formulerar Hirdman sin teori om *genuskontraktet*, som handlar om att människor är låsta i en maktstruktur där mannen utgör norm och både män och kvinnor "fostras" till att reproducera genusroller som upprätthåller denna maktbalans. I den politiska diskursen har kvinnor historiskt sett inte inkluderats i begreppet "alla" människor, utan kvinnofrågor har framställts som ett särintresse och underordnats andra "viktigare" frågor. Denna maktfördelning har framställts som "den naturliga ordningen", och skapat den genusbundna rationalitet som legitimerat århundraden av negligering av kvinnors intressen och rättigheter.²²

Beverly A McPhail presenterar i artikeln "*A Feminist Policy Analysis Framework: Through a Gendered Lens*" (2008) ett feministiskt analytiskt ramverk att applicera på policys. McPhail anser att det generellt saknas ett genusperspektiv på policyanalysen, och menar

att de analytiker som försöker vara genusneutrala oftast faller in i ett normativt sätt att se på saker. Hon skriver att all policy är könad om vi bara frågar rätt frågor som synliggör de könade antagandena och implikationerna.²³ McPhail menar att synliggörandet av hur policys upprätthåller den patriarkala strukturen har potential att revolutionera vår policypraktik, vår värld och vår framtidsvision till att värdera alla medborgare oavsett kön.²⁴

2.3 Analytiskt ramverk

För att besvara mina forskningsfrågor "Hur uttrycker sig aktörerna i filmbranschens nätverk kring utformningen och uppfyllelsen av Filmavtalets jämställdhetsmål?" och "Vilka aktörer i nätverket kan tänkas stå i vägen för jämställdhetsarbetet i branschen?" utgår jag ifrån en kombination av Bogason och Zølners frågor kring NG, och McPhails feministiska frågor. I Bogason och Zølners artikel grundar sig och delas NG upp i tre inriktningar: nätverksteori, institutionell teori och demokratisk teori. Utifrån dessa kategorier ställs ett antal frågor att applicera på mitt empiriska material för att utifrån teorin förstå konsekvenserna av denna form av styrning. Jag har valt ut två frågor som jag tycker är relevanta för att besvara mina forskningsfrågor (se sammanställningen av frågorna på nedan). Genom McPhails frågor kan jag se på policyn genom ett par genusglasögon, och avslöja hur underliggande strukturer kunnat påverka policyns utformande. Dessa frågor rör ämnen som exempelvis jämställdhet, genusneutralitet, kontext, språk, ansvar, materiella/symboliska reformer, rollförändring och maktanalys. Från urvalet av frågor har jag valt ut de som jag anser är av relevans för och berör min frågeställning.

1. Vilka typer av normer och politiska diskurser präglar och dominerar nätverket? Tar vissa aktörer substantiella mål på större allvar än andra? Är värdekonflikter involverade i problemrepresentationen mellan feministiska och kommersiella värden?

Fråga 1 är relevant för mitt systematiserande syfte, och för ett urskiljande av mönster, likheter och skillnader mellan nätverkets aktörer. Normer och politiska diskurser kännetecknar jag genom att avläsa prioriteringar och argument för den ståndpunkt som aktören redovisar och hur problematiken målas upp.

Underfråga 1 använder jag för att definiera huruvida vissa aktörer tar substantiella mål på större **allvar** än andra, och jag besvarar och mäter detta genom att jag kategoriserar aktörerna efter önskade åtgärder och sanktioner. Utöver detta utgår jag ifrån vad aktörerna själva uttrycker kring "allvar" i min empiri. Denna analysfråga är relevant för mina forskningsfrågor och min uppsats syfte, därför att den ger mig möjlighet att analysera nätverkets delar och vilka aktörer som motsätter sig aktiva jämställdhetsåtgärder för att uppnå jämställdhetsmålet.

Underfråga 2 är relevant för mina forskningsfrågor för att jag tydligt ska kunna ringa in vilka aktörer som prioriterar kommersiella värden i relation till normativa frågor som jämställdhet, och hur mycket inflytande dessa aktörer har i utformningen av själva avtalet. **Feministiska värden** utläser jag genom att analysera om det finns en analys kring strukturer, och normer i aktörens utlåtande och föreslagna jämställdhetsåtgärder. **Kommersiella värden** utläser jag genom uttryckta prioriteringar där affärsmässiga intressen, kvalitet och publikintresse överordnas jämställdhetsmål.

2. Är deltagarna i nätverket jämlika parter i processen?

Fråga 2 ställer jag för att kunna analysera om/hur aktörerna påverkar policyns slutgiltiga utformande i form av direktiv i Filmavtalet, och därmed mäta huruvida deltagarna i nätverket är **jämlika parter** i processen. Denna analysfråga är relevant för

mina forskningsfrågor därför att den ger mig möjlighet att analysera nätverkets delar och vilka aktörers ståndpunkter och normer som får störst gehör vid utformandet av Filmavtalet och jämställdhetsmålen i det.

3. Är policyn *symbolisk* eller kommer den "with teeth"?

a) Finns det bestämmelser om finansiering, genomförande och utvärdering? b) Hur mycket styrka och auktoritet har det administrerande organet i policyn? Var finns ansvaret?

Med **Fråga 3** analyserar jag förutsättningarna som ges för att aktörerna skall kunna faktiskt påverka jämställdheten inom filmbranschen. Fråga a) och fråga b) är beskrivande för hur jag skall kunna avgöra om policyn är **symbolisk**. **Styrka och auktoritet** mäts genom att titta på hur stort inflytande och vilka befogenheter SFI har i processen och över de andra aktörerna. Analysen är relevant för att studera SFI:s roll i policyn. Dessutom är frågan om hur ansvarsfördelningen för jämställdhetsmålen ser ut nödvändig för att undersöka vilken part som inte tar sitt ansvar, eller om det ens finns någon som har ansvar för måluppfyllelsen. Om riktlinjerna kring ansvaret är otydligt utformade blir policyn tandlös och symbolisk, och risken är därmed större att målen inte blir uppnådda. Utifrån McPhails teori finns det en risk att policyn därmed är könad, och egentligen inte har ambitionen att uppnå jämställdhetsmålen.

3. Metod

Min uppsats är utformad som en traditionell *fallstudie*, och mitt fall är nätverket som filmbranschen utgör. Det hade varit intressant att jämföra Filmbranschen med en annan kommersiellt präglad kulturbransch som exempelvis Musikbranschen, men policydokumentet Filmavtalet är ett unikt styrdokument i kulturbranschen, och är därmed svårt att likvärdigt jämföra med en liknande bransch. Det är därför relevant för mina forskningsfrågor och för mitt syfte med uppsatsen att använda den här typen av forskningsdesign och fokusera enbart på filmbranschens aktörer.²⁵ Fokus är på *en* kontext, just filmbranschen och specifikt jämställdhetsarbete inom den. Jag gör en kvalitativ *textanalys* av mitt empiriska material som består av policydokument, rapporter och remissvar. Min analys är en kombination av ett *systematiserande* och ett *kritiskt granskande*.²⁶ Den är systematiserande då jag kartlägger filmbranschens aktörers ståndpunkter och kategoriserar in dem i delar av nätverket, utifrån NG-teoribildning. I denna analys ryms dock också en diskursanalytisk ideologisk hållning då jag gör en analys av vilka aktörer som eventuellt står i vägen för jämställdhetsutvecklingen i branschen, utifrån feministiskt teoribildning. Mitt systematiserande blir en förutsättning för att jag skall kunna kritiskt granska aktörerna och genom mina analysfrågor blottlägga strukturer.

Mitt empiriska material består av fem typer av offentliga dokument som berör filmavtalet, filmbranschen och jämställdhet inom den. Detta är relevant för mina forskningsfrågor därför att jag ur fem olika arenor kan studera hur aktörerna själva uttrycker sig kring kontexten jag studerar, vilket gör mitt resultat och mina slutsatser mer trovärdiga. Det är relevant för mig att avgränsa mitt empiriska material till dokument kring *de två senaste filmavtalen*, då det enbart är de avtalen som benämner problematiken kring ojämställdheten i branschen *och* har tillräckligt mycket data att analysera i form av remissvar etc. Det är dessutom först i avtalet från 2006 som målstyrningen uttryckligen formuleras. Jag begränsar mitt material till data från perioden 2002 – 2014, då det är under denna period som diskursen varit mest aktiv. Jag har främst fokuserat på de dokument som gestaltar hela filmbranschens nätverk, som exempelvis det dokumenterade mötet ”Jämställdhet i svensk filmproduktion” (hädanefters benämnt *branschmötet 2010*), remissvar och rapporter. Jag har valt att titta

på hela *filmbranschens nätverk* och de aktörer som utgör remissinstanser till utredningarna, och inte bara de aktörer som tillsammans sluter Filmavtalet. Detta anser jag vara relevant för mina forskningsfrågor därför att även dessa aktörer har makt att uttrycka sig kring jämställdhetsmålens utformande i regeringens proposition och politiska direktiv, som i sig kan få effekt i Filmavtalet. Dock begränsar jag mig till de aktörer som aktivt deltagit i diskursen kring jämställdhet i remissvaren. Det är möjligt att det säger någonting om aktören om den inte benämner jämställdhetsproblematiken i sitt remissvar, men mitt empiriska urval blir alldeles för stort för att jag skall kunna inkludera även dessa i min analys.

Mitt urval består av:

1. Filmavtalen 2006 & 2013
2. Propositionerna och statliga utredningar till Filmavtalen 2006 & 2013
3. Remissvar (från aktörer i branschen) till utredningarna
4. Rapporter kring jämställdhet inom filmbranschen
5. Offentliga uttalanden av beslutsfattande aktörer

De två senaste Filmavtalen i sig uttrycker sig knapphändigt kring jämställdhet, och för att tydligare förstå diskursen bakom avtalet är det relevant för mig att titta på propositionerna och utredningarna. Huvudfokus kommer dock att ligga på remissvaren till utredningarna, och på det dokumenterade branschmötet från 2010, där aktörerna i nätverket får uttala sig om jämställdhetsfrågan. Genom att fokusera på dessa dokument kan jag analysera hur diskursen bland filmbranschens aktörer sett ut. Utöver dessa instanser är det relevant för mig att titta på rapporter kring jämställdhet i filmbranschen, då dessa presenterar relevant statistik och intervjumaterial som ännu tydligare ringar in genomgående ståndpunkter hos filmbranschens aktörer. För att ytterligare förstå hur nätverket fungerar har jag valt att studera specifika offentliga uttalanden, främst av SFI:s VD Anna Serner, då SFI:s hemsida är bristfällig informationsmässigt. Dessa fem nivåer av data ger en djupare förståelse av hur diskursen kring jämställdhet i branschen tar sig i uttryck i nätverket. Genom detta material kan jag kartlägga hur diskursen skiljer sig mellan aktörerna, och därmed besvara min forskningsfråga om vilka delar av filmavtalets parter som kan tänkas stå i vägen för jämställdhetsarbetet i filmbranschen.

3.1 Avgränsningar

Jag väljer även att inte problematisera det faktum att filmavtalen jag studerar är slutna under två olika regeringar, något som potentiellt avspeglas i propositionerna. Jag väljer detta på grund av det ringa utrymme jag har i min uppsats, men reflekterar över det under avsnitt 6.1.

3.2 Text- och diskursanalys

För att både kategorisera och kritiskt granska min empiri kommer jag att använda mig av två varianter av textanalys. Bogason och Zølner skriver i *Methods for Network Governance Research: an Introduction* att dokumentanalys är den metod som är mest användbar inom NG-forskning. Detta på grund av att dokument inom offentlig sektor systematiskt upprätthålls och lagras, och kan väl beskriva händelseförlopp och relationer mellan aktörer i nätverken. En noggrann genomläsning av dokumenten ger en utgångspunkt för att se vilka aktörer som varit inblandade, vilka deras ståndpunkter varit osv.²⁷ Författarna rekommenderar även metoden i kombination av intervjuer eller fältstudier, något jag valt bort på grund att jag vill studera en större mängd material från ett flertal olika aktörer. Dock inkluderas rapporter som grundar sig på intervjumaterial samt uttalanden av beslutsfattande aktörer, vilket ger uppsatsens empiri en större bredd och den djupare förståelse som Bogason och Zølner eftersträvar genom användning av en kombinerad metod. Metoden dokumentanalys är därför bäst lämpad för den systematiserande avsikt denna uppsats har.

Kritisk diskursanalys är en textanalytisk inriktning som undersöker diskurser i relation till samhällsfenomen. Ledande inom denna inriktning är Norman Fairclough som menar att diskurser bidrar till att upprätthålla rådande strukturer. Kritisk diskursanalys är ett instrument vars syfte är att exponera gömda maktstrukturer.²⁸ Hur diskursen ter sig, i form av allt mellan hur policydokument formuleras till offentliga uttalanden, kan med hjälp av kritisk diskursanalys hjälpa oss att synliggöra osynliga normer och strukturer inom politiken. Detta synsätt är grunden i McPhails *Feminist Policy Analysis Framework*, där författaren menar att en genom att ställa rätt frågor kan synliggöra maktstrukturer i till synes neutrala policys. För att knyta an mitt empiriska material till mitt analyschema, urskilja meningsskiljaktigheter inom mitt valda nätverk, och för att

kunna kritiskt granska min data utifrån feministisk teori, behöver jag utöver dokumentanalys även utgå ifrån metoden Kritisk diskursanalys. Fördelar med att använda denna kombinerade metod är att policydokumenten blir underlag för beslut. Det blir även lättare för andra forskare att utifrån samma empiri komma fram till liknande resultat. En nackdel är att det inte går att ställa några motfrågor till dokument. Det finns en risk att retorik föregår praktik. Dock är själva diskursen genomgående i centrum för min undersökning och i mina forskningsfrågor, vilket motiverar mitt val att skriva utifrån diskursanalys. Hur språket används och inte används är högst relevant, då det reflekterar en social praktik knuten till strukturer, makt och handlingsmönster.

Min data hämtar jag på regeringens hemsida och från riksarkivet, utöver rapporterna som jag lånar från biblioteket eller köper från utgivarna, och uttalanden som jag söker fram på internet. För att söka efter relevanta avsnitt i empirin för min frågeställning har jag sökt efter följande begrepp: Jämställ, Genus, Kvinna/kvinnor och kön. Detta inkluderar även vidareutvecklingar av ord som t ex jämställdhetsåtgärder eller könsmaktsordning. Sedan tolkas och systematiseras dessa avsnitt utifrån vilken aktör som uttalat sig, för att därefter kritiskt granskas utifrån mitt analyschema och mina analysfrågor. Ordsökningarna medför risken att delar av diskursen med relevans för min fråga exkluderas, dock är det en väldigt liten risk för detta då det är svårt att diskutera ämnet jämställdhet utan att använda sig av dessa begrepp. När det gäller rapporterna utgår jag ifrån texten i sin helhet, alltså utan specifika sökningar, då dessa enbart fokuserar på jämställdhet i filmbranschen.

4. Empiri

I detta avsnitt kategoriserar jag in filmbranschen i tre delar: 1. Offentliga aktörer, 2. Privata aktörer och 3. Konstnärliga Aktörer. Kategoriseringen fungerar som en kartläggning av filmbranschens aktörer, för att göra nätverket överskådligt för utomstående, och för att tydligt ringa in hur diskursen förts i nätverkets olika delar med likheter som skillnader mellan aktörer. Jag presenterar empirin för varje aktör för sig för att göra mina slutsatser mer tillförlitliga och förståeliga. Därefter besvarar jag mina operationaliserade analysfrågor under avsnitt 5.

4.1 Offentliga aktörer

Under gruppen offentliga aktörer finner vi *Kulturdepartementet och regeringen*, som har gett *Svenska Filminstitutet* i uppdrag att främja jämställdhet i filmbranschen och fördela filmstöd jämnt mellan kvinnor och män, samt årligen redovisa statistik för varje genre och nyckelroll.²⁹ Fördelningen mellan kvinnor och män skall även redovisas av de *regionala filmcentrumen*.³⁰ De regionala verksamheterna är fristående från varandra, med enheten *Regionala filmresurscentrums samarbetsråd* som samverkar mellan regionerna. En annan viktig aktör som förvaltar skattemedel är public service TV-företaget *Sveriges Television*. *Filmskolorna* i landet, Stockholms Dramatiska Högskola och Filmhögskolan i Göteborg, och *Konstnärsnämnden*, som ger anslag till bland annat filmare, räknas också som offentliga aktörer eftersom att de utgör myndigheter och är statligt finansierade. De flesta av de offentliga aktörerna är parter i Filmavtalet, alla utom utbildningsväsendena och konstnärsnämnden.

4.1.1 Regeringen och kulturdepartementet

I departementsmemorian *Inriktning på filmpolitiken från 2006* skriver regeringen att det nya Filmavtalet 2006 skall genomsyras av ett tydligt genusperspektiv, såväl i riktlinjer till fördelningen av filmstöden som i målformuleringarna.³¹

På branschmötet 2010, mellan Filmavtalet från 2006 och 2013 då formuleringen kring jämställdhetsmålet fortfarande var att filmstöden *bör* fördelas jämlikt, uttryckte Lena Adelsohn Liljeroth följande:

Vi är alla delaktiga i och ansvariga för utvecklingen när det gäller jämställdheten. /../
 Det avgörande för en positiv utveckling för jämställdheten är att de som verkar i
 branschen, de som där fattar besluten, tar sitt ansvar. Jag är därför beredd att göra
 vad jag kan för att öka trycket på branschen inom ramen för en ny filmpolitik.³²

Kulturministern menar alltså att **alla** parter i filmbranschen är ansvariga för jämställdheten, privata som offentliga. Hon understryker att jämställdhet och kvalitet hänger ihop, men är emot kvotering som lösning på problemet. När det gäller ökade resurser för riktade satsningar på kvinnligt filmskapande menar Adelson Liljeroth att det inte borde skjutas till mer pengar, utan att de pengar som finns snarare bör omfördelas.³³

I Propositionen *Bättre villkor för svensk film* menar regeringen att Filmavtalet 2013 innehåller skärpta jämställdhetsmål, med hänvisning till omformuleringen från *bör till skall*. Målet har även skärpts genom att statistiken numera ska redovisas för varje filmgenre för sig, istället för i en klump. Detta på grund av att kvinnor får större utrymme i filmgenrer som kortfilm och dokumentärfilm, som är mindre kommersiella och får mindre resurser.³⁴ Här är regeringens inställning till kvotering uttryckt på samma sätt som i kulturministerns uttalande. Regeringen belyser, utöver det specificerade målet i Filmavtalet 2013, sin initierade satsning på unga kvinnors filmskapande, på kortfilm och växthusprojekt, med en budget på drygt 8,3 miljoner kronor under perioden 2010 – 2014. De har även satsat på seminarier för att hålla diskussionen kring problemet i branschen aktiv. De understryker genomgående att målen borde vara långsiktiga, och att det är en del av SFI:s uppdrag att upplysa och medvetandegöra hela filmbranschen. De belyser även att det är konsulenterna på SFI som sitter på en avgörande position för att jämställdhetsmålet i Filmavtalet 2013 skall uppnås.³⁵

4.1.2 Svenska Filminstitutet

Jämställdhetsmålet i de två senaste Filmavtalen är formulerat som att SFI har i uppdrag att driva arbetet, och redovisa statistiskt underlag för målen om jämn fördelning av deras filmstöd. Detta gör att ansvaret för dessa mål och jämställdheten i branschen i sin helhet ligger på SFI.³⁶ I SFI:s remissyttrande över filmutredningen *Inriktningen på*

*svensk film från 2006*³⁷ avstryker sig SFI förslaget om Filmavtalet ur ett genusperspektiv. De skriver att det är oklart hur de skall uppnå jämn könsfördelning inom så kort tid, och att det är för otydligt vart ansvaret på måluppfyllelsen ligger. De poängterar att det borde ställas liknande krav även på SVT:s dramaproduktion, som även de har ett offentligt uppdrag. De efterfrågar tydligare riktlinjer och ansvarsfördelning.³⁸

På branschmötet 2010 uttrycker SFI, och stiftelsens fd VD Cissi Elwin Frenkel, att producenterna är nyckelfigurer och att de måste inkludera och hitta kvinnliga regissörer till sina projekt, och att det jobbet måste göras utanför SFI. De belyser att de har begränsade resurser och att konsulenterna måste fokusera på kvalitet.³⁹

I podcasten *Genier* intervjuar Moa Gammel i april 2014 SFI:s VD Anna Serner. I denna intervju förklarar Serner att när formuleringen i Filmavtalets jämställdhetsmål ändrades från *bör* till *skall*, tolkade SFI detta som en uppmaning till att deras mål efter detta var att långsiktigt fördela stöden lika, alltså 50/50 mellan könen. SFI tolkade alltså ändringen som en uppmaning till kvotering. Serner uttrycker en besvikelse över att det nya automatstödet inte skall leverera på jämställdhetsfronten, men att detta är ett beslut som Filmavtalets parter beslutat om. Serner menar att de är den enda av aktörerna som agerar i jämställdhetsfrågan, men får kritik för att de agerar för mycket. Hon menar också att SFI blir de enda som blir konfronterade med jämställdhetsproblematiken, och hon säger "*det är ju bara jag som gör någonting, varför frågar ni inte alla andra?*".⁴⁰ Även i SFI:s remissvar till propositionen *Bättre villkor för svensk film* understryker de "kraftfullt" att hela branschen skall ta sitt ansvar, och att ansvaret ligger på hela branschen och inte bara på dem som aktörer.⁴¹

Aktiva satsningar som SFI gjort det senaste decenniet är initiering av samarbeten kring specialsatsningar för unga kvinnor ute i regionerna, utvecklingsstöd till projekt med debuterande kvinnlig regissör, satsning på mentorskap och förebilder för kvinnliga filmskapare, lyfta debatten genom att ta fram rapporter, ordna seminarier och dylikt samt har en livlig intern diskussion för att frågan alltid ska vara aktuell i stödgivningen.

4.1.3 Regionala produktionscentrum

De regionala produktionscentrumen skall årligen skriftligen redovisa fördelningen mellan män och kvinnor när det gäller de medel som respektive produktionscentrum använder till finansiering av filmprojekt.⁴³ Det finns 19 regionala filmresurscentrum, och de som varit inblandade i diskursen kring jämställdhet i filmbranschen, genom remissvar och delaktighet i branschmötet 2010, är Film i Väst, Filmpool Nord, Film Stockholm, Film i Skåne och Regionala Filmresurscentrums samarbetsråd. Dessa aktörer skiljer sig åt markant i hur de uttrycker sig kring jämställdhet.

Film i Väst, och deras VD Tomas Eskilsson, sa på branschmötet 2010 att han tycker att målet med jämn fördelning mellan kvinnor och män inte bara skall gälla nyckelpositionerna av stöden, utan skall vara allomfattande och genomsyra hela verksamheten. Han menar att Film i Väst sedan fem år tillbaka har en innehållsanalys av de filmer som bolaget investerar i där genus ingår som en självklar aspekt. Aktören menar dock att det på filmområdet inte räcker med bara tydliga mål för offentliga svenska nationella och regionala filminstitutioner, utan det krävs en betydande samsyn mellan offentliga och privata aktörer i Sverige som de menar saknas idag. Film i Väst uttrycker att långsiktighet till och med på individnivå är avgörande om vi gemensamt vill etablera starka kvinnliga filmskapare.⁴⁴ I remissvaret till propositionen *Fokus på film - en ny svensk filmpolitik* skriver aktören att det största hindret är filmbranschens fragmentisering, där offentliga och privata mer kommersiella intressen står i konflikt med varandra.⁴⁵

Filmpool Nord har en liknande om än mer radikal syn på jämställdhet. Per-Erik Svensson uttrycker explicit på branschmötet 2010 att "kvotera gärna utvecklingsmedel tycker jag för då sänder man ut signaler." De skriver att det behövs en offensiv statlig filmpolitik som på allvar beaktar jämställdhetsproblematiken och en politisk vilja att lösa frågorna. De är för riktade medel och viss form av kvotering. Filmpool Nord har speciella genusutbildningar för sin personal och jämn könsfördelning bland dem, med övervikt mot kvinnor, och satsar på speciella stöd riktade mot unga kvinnliga filmskapare.⁴⁶ I remissvaret från 2005 uttrycker aktören sig liknande, och belyser de regionala resurscentrumens viktiga roll i arbetet för jämställdhet i branschen.⁴⁷

Film i Skåne däremot skriver i sitt enkätsvar till branschmötet 2010 att de inte ser några hinder för ökad jämställdhet, men det som försvårar är att eftersom en förutsättning för samproduktion är att projektet når sin finansiering, så blir den finansiering som presenteras för dem avgörande. De skriver att de har ännu inte gjort riktade satsningar enbart mot kvinnor. Aktören ser att nätverksbyggande är viktigt för hela filmbranschen, inte bara för kvinnor.⁴⁸

Film Stockholm uttrycker i remissyttrande till propositionen *Fokus på film – en ny svensk filmpolitik* att SFI borde få i uppdrag att föra en nära dialog med de regionala resurscentrumen om jämställdhet.⁴⁹

Regionala Filmresurscentrums samarbetsråd skriver i sitt enkätsvar till branschmötet 2010 att

Det finns hinder i att regionala filmresurscentrums samarbetspartners inte alltid tar jämställdhetsfrågan på allvar. Vi märker att våra olika samarbetspartners tar frågan på olika stort allvar samt att kunskapen och medvetenhet om jämställdhetsfrågan varierar kraftigt. *Hur övervinns i så fall dessa hinder bäst?* Genom utbildning av personal på regionala filmresurscenter samt utbildning av samarbetspartners. Vi förordar även särskilda satsningar på unga tjejer och kvinnliga filmare. Det krävs att frågan tas på största allvar av hela filmsverige, från pedagoger som arbetar med ungas egna skapare till de professionella producenterna och beslutsfattarna över vilka filmer som produceras i Sverige.⁵⁰

4.1.4 Sveriges Television

I remissvaret till filmutredningen *Inriktning på filmpolitiken från 2006* är SVT positiva till ett genusperspektiv på filmavtalet, och tillstryker propositionens genusförslag. De skriver att

Förslaget med en 'poralparagraf' och ett tydligt långsiktigt mål som parterna bör sträva efter att uppnå, är inte bara ett uttryck för en mer modern syn på genusfrågan, utan också en signal till övriga intressenter inom filmområdet att intensifiera sina insatser på detta område.⁵¹

I SVT:s remissvar till propositionen *Fokus på film – en ny svensk filmpolitik* nämns inte problematiken kring ojämställdheten i filmbranschen över huvud taget.⁵²

Sveriges Televisions fd dramachef Gunnar Carlsson menar på branschmötet 2010 att det är producenterna som inte kommer in med tillräckligt många projekt med kvinnliga regissörer, att det är i utbudet felet ligger. Han svarar följande på branschmötets enkät:

Ser ni några hinder på ert område för ökad jämställdhet i svensk film? - Nej. Hur övervinns i så fall dessa hinder bäst? - Exakt vilka hinder? Vad gör ni i dag på ert område för att öka jämställdheten i svensk film? - Arbetar tex. med så mkt kvinnor som möjligt i våra tv-dramaproduktioner. Vad kan ni göra mer för att öka jämställdheten i svensk film? - Inget speciellt riktat men ökad medvetenhet ger resultat.⁵³

I rapporten *Är film en kvinnogöra?* (2001) skriver Margareta Vinterheden att SVT skulle kunna vara en aktör i framkanten av jämställdhetsarbetet och de besitter en maktposition att göra betydligt mer än de gör.⁵⁴

4.1.5 Utbildningsväsendena

Stockholms dramatiska högskola (fd Dramatiska institutet) kritiserar i sitt enkätsvar till branschmötet 2010 otydligheten i jämställdhetsmålen i Filmavtalet från 2006. De anklagar även filmutredningen för att sakna ambition och vara otillräcklig i sina förslag. Aktören skriver att :

En allt för stor energi spills i diskussionerna om jämställdhet på frågan om kvotering. Det tycks som om detta begrepp blir laddat så snart det kopplas till kön. Kvotering i andra avseenden väcker inte alls känslor på samma sätt. Att riktade resurser avsätts till definierade ändamål är alltid en kvotering. Skulle riktade resurser avsättas för att öka jämställdheten i svensk film så skulle förmodligen en följd bli att förnyelsen av svensk filmbransch accelererade. Skulle riktade resurser avsättas för att öka förnyelsebenägenheten i branschen skulle förmodligen jämställdheten påverkas positivt.⁵⁵

Skolan efterfrågar även mer resurser från staten för att kunna satsa på utbildning och riktade satsningar på kvinnliga filmskapare och deras behov.⁵⁶ I remissvaret till

filmutredningen 2012 skriver aktören att de jämställdhetsmål som gäller för filmbranschen även borde gälla för SVT och andra bolag som är beroende av stöd eller tillstånd från svenska staten.⁵⁷

Filmhögskolan i Göteborg (Göteborgs Universitet) skriver att Filmavtalet i sin nuvarande form konserverar de gamla filmformaten och visningssätten, och att det är filmformaten och den obligatoriska biografpremiären som står i vägen för jämställdheten. De syftar till att inom kort- och dokumentärfilm är de kvinnliga filmarna nästa lika många som de manliga. Filmavtalet fokuserar nästa enbart på långfilm, och Filmhögskolan i Göteborg menar att det hade främjat jämställdheten i filmbranschen om fler resurser hade gått till de andra genrerna. Gunilla Burstedt uttrycker på mötet att finansierarna har lite svagare tilltro till kvinnor när det gäller kvalitet och kompetens och mod. De understryker också att staten borde satsa mer resurser på forskning inom film och att även detta skulle främja jämställdheten.⁵⁸

I sitt remissvar till *Vägval för svensk film* skriver de att de föreslår att under en övergångsperiod införa ett kvoteringsystem där resurserna till kvinnor och män delas lika. De kritiserar de aktörer som hävdar att kompetens går före kön, och menar att vid en kvotering skulle konkurrensen ske inom varje könskvot och då är det de mest kompetenta som kommer att få stöd inom varje kön. Aktören pekar även på att deras engagemang inte får någon effekt om inte hela branschen med större medel är med i förändringsarbetet och medvetandegörs.⁵⁹

4.1.6 Konstnärsnämnden

Konstnärsnämnden skriver i sitt enkätsvar till branschmötet 2010 att en av deras målsättningar är att stöden skall fördelas jämnt mellan olika grupper i Sverige, inklusive mellan kvinnor och män. Myndigheten skriver att de tillämpar begreppet statistisk jämställdhet i sin egen fördelning av stöd, och redovisar all statistik sedan 1998 uppdelat på kön. De skriver att

Film är kostsamt och det är en demokratisk rättighetsfråga att statens medel i största möjliga mån ska fördelas rättvist mellan könen, med hänsyn tagen till andra kriterier som geografisk spridning, mångfald, kvalitet osv.⁶⁰

4.1.7 Sammanfattning

SFI, Film i Väst, Filmpool Nord, Konstnärsnämnden och filmskolorna uttrycker att de är för kvotering och en tydlig och radikal filmpolitik, och genom detta uppnå jämställdhetsmålen i Filmavtalet. Kulturdepartementet, Film i Stockholm och Regionala Filmresurscentrums samarbetsråd är för aktiva jämställdhetsåtgärder, men istället för genom kvotering vill genom ökad medvetenhet och riktade satsningar uppnå målen. Film i Skåne och SVT är av de offentliga aktörerna de som är mest passiva i diskursen, och är för jämställdhet, så länge målet inte prioriteras framför andra mål.

4.2 Privata aktörer

Filmbranschens privata aktörer är de som tillsammans med de offentliga aktörerna sluter Filmavtalet. Mycket fokus i jämställdhetsdiskursen har riktats på producenternas roll⁶¹, men stora aktörer som distributörerna och biografägarna har också väldigt stor makt att påverka vilka filmer och filmskapare som får möjlighet att produceras. Dessa aktörer spelar en viktig roll i vilka filmer som får visas, eftersom att långfilm idag i praktiken behöver en distributör, samtidigt som det är ett obligatoriskt krav att filmen skall ha en biografpremiär för att få filmstöd från SFI. Dessutom har TV kommit att bli ett stort visningsfönster för film.⁶²

4.2.1 Producenterna

Film & Tv-producenterna är den enda privata aktören som uttryckligen är för kvotering, enligt Kristina Åbergs uttalande på branschmötet 2010. Hon ser kvotering som en metod, inte ett mål, för att nå en snabbare förändring. De skriver i enkätsvaret att de vill "förändra strukturer och normen genom att riktade ekonomiska åtgärder används i ännu högre grad än idag". De betonar även att utbildning för att medvetandegöra beslutsfattare och en aktiv diskussion även skulle främja jämställdheten i branschen. Dessutom tillhörde denna aktör den del av nätverket som drev igenom ändringen i Filmavtalet från *bör* till *skall*, för att sätta större press på aktivt jämställdhetsarbete i branschen.⁶³ I remissvaret till propositionen *Fokus på film – En ny svensk filmpolitik* uttrycker Film & Tv-producenterna samma åsikter, och föreslår även en jämställdhetsbonus för premiering av filmprojekt med högre andel kvinnor som

nyckelpersoner.⁶⁴ I remissvaret till *Vägval för svensk film* uttrycker aktören att de är för ett fortsatt jämställdhetsmål, men att de politiska riktlinjerna måste förtydligas.⁶⁵

AB Svensk Filmindustri är både distributör och producent, men också biografägare. SF är positiva till långsiktiga mål för jämställdhet, så länge detta inte inkräktar på filmens möjligheter att nå ut och tilltala en publik. De skriver i sitt remissvar till *Vägval för svensk film* att "det får med andra ord inte bara bli ett självändamål med en stödpolitik/filmfinansiering som enbart har ett genusperspektiv som grund för stödbeslut/finansiering."⁶⁶

Enligt Jansson och Bivald är producenterna de som avgör vilket kön huvudmännen i de olika projekten som söker stöd hos SFI har, och är därför avgörande för hur könsfördelningen ser ut i filmbranschen. De belyser att det där finns starkt rotade formella och informella nätverk som gynnar män och gör det svårare för kvinnor att ta sig in i branschen.⁶⁷

4.2.2 Tv-bolagen

TV4 skriver i sitt remissvar till *Vägval för svensk film* att jämställdhet inom filmproduktion är en viktig fråga. De kritiserar utredningen för att de nöjer sig med att bara ange att jämställdhetsmålet bör vara långsiktigt och löpande följas upp av SFI, och skriver att det "saknas en ordentlig analys av om det nuvarande målet har varit tillräckligt och vilka resurser som framöver kommer att krävas för att nå målet att öka jämställdheten i filmproduktionerna."⁶⁸ I enkätsvaret till branschmötet 2010 skriver de att de när de gör sina urval av film till sitt utbud måste de fokusera på filmens potential att locka och nå en bred publik, och att genusfrågan därför inte är ett avgörande urvalskriterium. Enligt TV4 handlar det om att kvinnliga filmskapare måste skaffa sig mer erfarenhet och kompetens för att kunna konkurrera med de mer erfarna männen. De skriver att deras arbetsgrupp med film och drama domineras av kvinnor, och att problemet och obalansen inte ligger på beställarsidan utan snarare på produktionssidan.⁶⁹

C More Entertainment AB, som ägs till stor del av TV4-gruppen, var en av de aktörer som motsatte sig jämställdhetsmålet i 2006 års Filmavtal. De anser att målet inte borde tillstrykas om det skulle innebära att andra mål åsidosattes.⁷⁰

Canal + skriver i sitt remissvar till propositionen *Fokus på svensk film – En ny svensk filmpolitik* att de är för ett genusperspektiv på filmavtalet, men tycker även de att dessa mål inte skall överordnas några andra mål, och avstyrker därför målet om att filmstöden skall fördelas jämnt mellan män och kvinnor.⁷¹

MTG (Modern Times Group) är däremot för ett tydligt jämställdhetsmål i sitt remissvar, och tycker att målen inte bara skall begränsa sig till upphovsmannakategorierna producent, regissör och manusförfattare, utan samtliga funktioner i ett filmprojekt. Dock skriver de att parterna inte borde hänga upp sig på ett specifikt procenttal, utan fokus borde ligga på att stimulera den underrepresenterade gruppen.⁷²

4.2.3 Distributörerna

Distributörerna har en betydande roll när det gäller vilka filmer som kommer att få stöd, och huruvida dessa projekt har kvinnliga eller manliga huvudmän. Enligt Jansson och Bivald tyder deras undersökning på att "de kommersiella distributörerna inte uppfattar det som att de är bundna vid avtalets mål om jämställdhet", och inte förstår vilken stor roll de själva har att påverka jämställdheten i branschen.⁷³

I remissvaret till propositionen *Fokus på svensk film – En ny svensk filmpolitik* uttrycker **Svenska Filmdistributörers Förening** att det är en "självklarhet" att filmavtalet ska genomsyras av ett genusperspektiv och ha ett jämställdhetsmål. De uttrycker dock att:

MEN man får absolut inte i ett avtal använda en %-siffra som i värsta fall kan tolkas och användas som en kvoteringsgrad. Kvalitet och kompetens måste ALLTID komma i första rum när man arbetar inom konstnärliga områden.⁷⁴

4.2.4 Biografägarna

Folkets Hus och Parker belyser på branschmötet 2010 distributörernas makt för att uppnå jämställdhet i filmbranschen. De skriver i sitt enkätsvar att det är branschstrukturer och attityder som hämmar jämställdhetsutvecklingen i film- och biografbranschen. De menar att jämställdhet och lönsamhet går ihop, och att de manliga maktstrukturernas tid är förbi. Aktören skriver även att "för att förändringsarbetet med jämställdhet ska utvecklas krävs att det i varje organisation och företag finns ett tydligt ledarskap för jämställdhet." De vill att det satsas på kvinnliga nätverk, utbildning, riktade insatser som t ex extra stödpengar och ett bonussystem för de projekt som uppfyller kraven på jämn könsfördelning inom filmproduktion.⁷⁵

Riksföreningen Våra Gårdar skriver i sitt enkätsvar på branschmötet 2010 att problematiken med ojämställdheten i filmbranschen inte ligger på biografägarna eller på distributionssidan, utan på produktions- och lanseringssidan.⁷⁶

4.2.5 Filmuthyrarna

Sveriges Filmuthyrarförening skriver i sitt remissvar till propositionen *Fokus på svensk film – En ny svensk filmpolitik* att de är för att fler kvinnor skall få utrymme i filmbranschen, men att de förutsätter att individers talang och kvalifikationer skall vägas in framför ett könsperspektiv.⁷⁷

4.2.6 Sammanfattning

Av de privata aktörerna är Film- och Tv-producenterna de enda som är för kvotering och en tydlig och radikal filmpolitik. Aktörer som Tv4, MGT och Folkets Hus & Parker är medvetna om de strukturella problemen, men istället för kvotering och liknande är de för aktiva jämställdhetsåtgärder, som utbildning och medvetandegörande insatser samt riktade specialsatsningar för kvinnliga filmskapare. Övriga aktörer, SF, C-more, Svenska Filmdistributörers Förening, Filmuthyrarna och Våra Gårdar, uttrycker att de är för jämställdhetsmålet, så länge målet inte prioriteras framför andra mål.

4.3 Konstnärliga aktörer

I diskursen kring hur jämställdhet i filmbranschen skall uppnås är filmskaparna själva aktiva. Två av de mest drivande aktörerna är *Women in Film and Television (WIFT) Sverige* och *Doris film*, som är två nätverk för kvinnor inom film och Tv som helt har riktat in sina verksamheter för att främja jämställdhet i branschen. Filmskaparförbund som *Sveriges Regissörer*, *Sveriges Filmregissörer* och *Oberoende Filmars Förbund* är även de aktiva i diskursen. *Teaterförbundet* är även de aktiva i diskursen, som utgör det fackförbund som de flesta filmarbetare tillhör.

4.3.1 Women in Film and Television (Wift) Sverige

Wift skriver artiklar, arrangerar debatter och seminarier. De samarbetar med andra organisationer, söker upp makthavare och politiker och för samtal och skapar dialog med dem. De anordnar filmfestivaler och filmvisningar, allt för att främja jämställdhet i filmbranschen. I enkätsvaret till branschmötet 2010 skriver Wift att de är för kvotering eller "riktade åtgärder", under en begränsad period för att se om det får någon effekt. De poängterar att liksom i övriga samhället är inte filmen könsneutral, och uppmanar Svenska Filminstitutet att hålla inne sina medel om inte jämställdhetsmålet i Filmavtalet uppnås. Wift var en av de aktörer som ville att jämställdhetsmålet i Filmavtalet skulle förtydligas om hur jämn könsfördelning skall uppnås, men belyser även att det finns större utrymme för SFI att driva en stark jämställdhetspolitik om riktlinjerna i filmavtalet är otydliga och luddiga.⁷⁸

I Wifts rapport *En riktig snyftare* skriver Jenny Lantz att det krävs en förändring av den struktur som filmbranschen består av, och att det är ett ansvar både för politiker och för branschens aktörer så att värden som jämställdhet inte ständigt underprioriteras i relation till andra värden som t ex kvalitet och lönsamhet.⁷⁹

4.3.2 Doris Film

Doris films Lisa Lindén sa på branschmötet 2010 att "vi är idag världens tredje mest jämställda land, och det på grund av väldigt modiga reformer, politiska reformer. Vi har inte blivit det automatiskt, det tycker jag man ska ha med sig in i filmbranschen." Även Doris Film var en av förespråkarna för ändringen av *bör* ska bli *skall*. I deras enkätsvar

till samma möte skriver de att distributionsleden utgör ett hinder för en jämställd filmbransch på grund av att vi idag saknar kanaler för en alternativ form av distribution. De efterlyser "en distribution som inte enbart grundas på kommersiella faktorer utan på film som konst, upplysning och information." Doris film är i ett kort perspektiv för kvotering både i produktions- och distributionsled, men understryker att jämställdhet uppnås i det längre perspektivet genom medvetandegörande av avsändaren.⁸⁰

4.3.3 Sveriges Regissörer

På branschmötet 2010 belyste Christina Olofson, som representant för Sveriges Regissörer, distributionen och biografägarnas viktiga roll i processen.⁸¹ Organisationen är i sitt remissvar till *Vägval för filmen* för en precisering av riktlinjer för SFI och konsekvenser för om målet inte skulle komma att bli uppfyllt. De efterlyser en mer radikal filmpolitik med riktade stöd, och att ansvaret ligger på SFI att börja förändringsarbetet av de bakomliggande strukturerna i filmbranschen. Aktören skriver "Om Regering och Riksdag menar allvar med att även svensk film skall omfattas av den jämställdhetspolitik som tillämpas i övriga samhället, måste ordet bör bytas ut mot skall."⁸²

4.3.4 Sveriges Filmregissörer

Sveriges Filmregissörer är för en helstatlig filmpolitik, där SFI:s roll skulle bli att stå som motpol till branschens kommersiella intressen. Dessutom skriver de i sitt enkätsvar inför branschmötet 2010 att det behövs kontinuerlig medvetandegörande kring genus för beslutsfattare i branschen, och att det krävs riktade ekonomiska medel för att en reell förändring skall kunna ske. Sveriges Filmregissörer är för jämställdhetsmålet i det innevarande Filmavtalet och anser att alla Filmavtalets parter måste arbeta tillsammans än mer för att uppnå målet.⁸³

4.3.5 Oberoende Filmares Förbund

I enkätsvaret till branschmötet 2010 skriver Oberoende Filmares Förbund att ett stort hinder är att kommersiella intressen i form av distributörer m.fl. har en så betydande roll i filmbranschen. Oberoende Filmares Förbund är för genomtänkta satsningar, kvotering, medvetandegörande av beslutsfattare och att produktionsbolagen arbetar

aktivt med jämställdhet. De anser att de politiska besluten behöver innehålla tydligare riktlinjer för hur jämställdhet i filmbranschen skall uppnås.⁸⁴ I aktörens remissvar till propositionen *Bättre villkor för svensk film* föreslås en radikalare kvotering av Filminstitutets bidrag till filmproduktion och marknadsföring där 40 % vardera är öronmärkt för kategorierna kvinnor och män, och resterande 20 % är fria medel utan genusstämpel.⁸⁵

4.3.6 Teaterförbundet

På branschmötet 2010 poängterade Teaterförbundets Jessica Simonsson att jämställdhet i filmbranschen är en filmpolitisk fråga, och att filmpolitikerna har makten att ge branschens aktörer alla de verktyg och ekonomiska resurser som behövs för att uppnå målet. Enligt teaterförbundet bygger nuvarande filmpolitik på affärsmässiga intressen, och det hindrar jämställdhetsutvecklingen. Teaterförbundet föreslår åtgärder som genusutbildning för filmkonsulenterna på SFI, men också i grundutbildningarna på filmskolorna och en aktiv diskussion kring jämställdhet i branschen. De föreslår en jämställdhetscheck för filmteam som uppnår jämn könsfördelning. De tycker även att finansierarna, offentliga som privata, med sin stora makt kan ställa högre krav på teamen och kräva uppföljningar av dessa krav med konsekvenser.⁸⁶ I remissvaret till *Bättre villkor för svensk film* skriver aktören att kravet i Filmavtalet borde utvidgas till att inte bara beröra funktioner som regissör, producent och manusförfattare, utan även resterande team.⁸⁷

4.3.7 Sammanfattning

Samtliga konstnärliga aktörer är för en mer radikal filmpolitik för att uppfylla jämställdhetsmålen, och är kritiska till hur det nuvarande målet är utformat och hur jämställdhetsarbetet bedrivs i branschen.

5. Resultat och analys

I följande avsnitt kommer jag att utifrån mina operationaliserade analysfrågor analysera empirin jag redovisat i föregående avsnitt.

5.1 Vilka typer av normer och politiska diskurser präglar och dominerar nätverket?

I min empiri urskiljer jag tre olika typer av normer som råder i filmbranschens nätverk:

1) I första kategorin finns aktörer som är för kvotering och en tydlig och radikal filmpolitik. De aktörerna vill förändra branschen genom radikala jämställdhetsåtgärder för att uppnå jämställdhetsmålen i Filmavtalet. Under denna kategori faller SFI, Film i Väst, Filmpool Nord, Konstnärsnämnden, filmskolorna, Film- och Tv-producenterna, Wift, Doris Film, Sveriges Regissörer, Sveriges Filmregissörer, Oberoende Filmares Förbund, och Teaterförbundet. Av dessa aktörer är enbart SFI, Film i Väst, Filmpool Nord och Film- och Tv-producenterna parter av själva Filmavtalet, och övriga aktörer utgör remissinstanser.

2) I den andra kategorin finns de aktörer som är för aktiva jämställdhetsåtgärder. De skiljer sig från kategori 1 på det sätt att de istället för genom kvotering vill uppfylla målet genom ökad medvetenhet och riktade satsningar. Inom denna kategori faller Kulturdepartementet, Film i Stockholm, Regionala Filmresurscentrums samarbetsråd, Tv4, MGT och Folkets Hus & Parker. **Samtliga av dessa aktörer är parter i filmavtalet.**

3) I den tredje kategorin finns de aktörer som i teorin är för jämställdhet, så länge målet inte prioriteras framför andra mål. Dessa aktörer tenderar att prioritera publiksiffror framför jämställdhet. Inom denna kategori räknas Film i Skåne, SVT, SF, C-more, Svenska Filmdistributörers Förening, Filmuthyrarna och Våra Gårdar. **Samtliga av dessa aktörer är parter i filmavtalet.**

Tabell 2

<p>1. Radikal filmpolitik</p>	<p>SFI, Film i Väst, Filmpool Nord, Film- och Tv-producenterna, Konstnärsnämnden, filmskolorna, Wift, Doris Film, Sveriges Regissörer, Sveriges Filmregissörer, Oberoende Filmares Förbund, Teaterförbundet</p>
<p>2. Medvetenhet och riktade satsningar</p>	<p>Kulturdepartementet, Film i Stockholm, Regionala Filmresurscentrums samarbetsråd, Tv4, MGT, Folkets Hus & Parker</p>
<p>3. Jämställdhet i teorin</p>	<p>Film i Skåne, SVT, SF, C-more, Svenska Filmdistributörers Förening, Filmuthyrarna, Våra Gårdar</p>

Tabellen illustrerar tre olika typer av normer som jag urskiljer i diskursen kring jämställdhetsmålet i filmbranschen nätverk. Rödmarkering innebär part i Filmavtalet.

De offentliga och de konstnärliga aktörerna tenderar alltså att tillhöra kategori 1 som är för radikal jämställdhetspolitik i jämställdhetsdiskursen, medan de privata aktörerna övervägande tillhör den tredje kategorin som är antingen för riktade och medvetandegörande satsningar eller inga satsningar alls. Kategori 2 utgör en blandning av offentliga och privata aktörer. Tydliga undantag för dessa kategoriseringar är enligt min analys SVT och Film- och Tv-producenterna. Det är förvånande då SVT är ett public service-företag som förvaltar skattepengar, och har därmed ett offentligt uppdrag. Att denna aktör är så passiv i jämställdhetsdiskursen utgör därför ett demokratiproblem. Även andra aktörer som SFI och Stockholms Dramatiska Högskola belyser att det är märkligt att SFI men inte SVT berörs av jämställdhetsmålet i Filmavtalet.

Det är även förvånande att Film- & Tv-producenterna faller under kategorin 1. Det är förvånande då bland annat aktörer som SFI, SVT, Regionala Filmresurscentrums Samarbetsråd och Wift poängterar att det är på producentnivå som makten att välja nyckelpositioner finns, och där det enligt dem saknas engagemang. Det går att spekulera i förklaringar till detta, och en förklaring skulle kunna vara att hur aktören uttrycker sig i skrift kan skilja sig kraftigt ifrån aktörens praktiska agerande. Argumenteringen skulle

kunna tänkas vara mer retorisk än praktiskt förankrad. En annan förklaring skulle kunna vara att besluten i filmbranschens nätverk tas i många olika instanser, och att det är svårt för en aktör som producenterna att bryta ett givet mönster gentemot andra beslutande aktörer med mycket makt som exempelvis distributörerna och biografägarna.

Tar vissa aktörer substantiella mål på större allvar än andra?

Många aktörer i filmbranschens nätverk uttrycker sig kring andra aktörers seriositet och huruvida de tar jämställdhetsmålen på allvar eller inte. Filmpool Nord skriver att Kulturdepartementet i sin vaga målstyrning inte på allvar beaktar jämställdhetsproblematiken. Regionala Filmresurscentrums Samarbetsråd uttrycker att de regionala filmresurscentrumens samarbetspartners, alltså producenterna och distributörerna, inte tar målen på allvar. Sveriges Filmregissörer skriver i sin argumentation 2010 att formuleringen i Filmavtalet borde ändras från bör till skall, och att detta skulle visa på att Regeringen och Riksdagen var seriösa med jämställdhetsmålet.

Enligt min analys tar de aktörer som faller under kategori 1 jämställdhetsmålet på större allvar än de andra kategorierna, då de föreslår en åtgärd som ger kortsiktigt resultat. Kategori 2 uttrycker en medvetenhet om de patriarkala strukturer som genomsyrar filmbranschen, men deras föreslagna insatser är mer långsiktigt måluppfyllande. I relation till jämställdhetsmålets tidsaspekt på fem år är förslagen inte seriösa. Kategori 3 utgör de aktörer som tar jämställdhetsmålet på minst allvar, eftersom att de enbart tycker att målet skall prioriteras om det inte står i konflikt till andra mål. Med den inställningen är det svårt för målet att uppnås inom den givna tidsramen.

Är värdekonflikter involverade i problemrepresentationen mellan feministiska och kommersiella värden?

Det finns enligt min analys en genomgående konflikt mellan feministiska och kommersiella värden. Samtliga aktörer, bortsett från regeringen och Kulturdepartementet, efterfrågar mer resurser till svensk film. Av en filmproduktion går

ungefär 80 % av intäkterna till distributörerna och biografägarna, detta på grund av Filmavtalets konstruktion med kraven på distributör och biografpremiär.⁸⁸ De aktörer som i dagsläget tjänar på filmskapandet är de som tillhör kategori 3. De privata aktörerna sitter samtliga representerade i att sluta Filmavtalet tillsammans med drygt hälften av de offentliga aktörerna. Det går även att utläsa av mitt empiriska material att aktörerna, främst de som innefattar kategori 1, är kritiska till att filmbranschen blivit så kommersiellt inriktad. Det är även värt att notera sambandet mellan att filmgenrer som kortfilm och dokumentärfilm har lättare att släppa in kvinnliga filmskapare, och att det i dessa genrer inte finns något direkt vinstintresse. Film i Väst skriver i remissvaret till propositionen *Fokus på film - en ny svensk filmpolitik* att det största hindret till att jämställdhet i filmbranschen skall uppnås är branschens fragmentisering, där offentliga och privata mer kommersiella intressen står i konflikt med varandra. Detta påstående ligger i linje med mina egen analys.

I Filmavtalet 2013 ändrades formuleringen i jämställdhetsmålet från att filmstöden *bör* fördelas jämställt, till att de *skall* fördelas jämställt. Detta skulle kunna tolkas som att Filmavtalets aktörer och regeringen förtydligat och skärpt jämställdhetsmålet. Som vi kan avläsa av Anna Serners uttalande i podcasten *Genier* så har begreppsförändringen fått effekt, i alla fall på SFI:s tolkning av sitt uppdrag. Något som dock är motsägelsefullt är att det i Filmavtalet från samma år instiftades ett automatstöd som inte berörs av målet. **Det innebär att de pengar som tidigare föll under de övriga filmstöden med jämställdhetskrav på sig, nu omfördelas till en pott som inte har ett jämställdhetskrav på sig alls.** Mindre pengar finns nu alltså i potten som skall fördelas jämnt mellan kvinnor och män. Att en skärpning av jämställdhetsmålet och införandet av det nya automatstödet sammanfaller i det senaste filmavtalet ser jag som en målkonflikt mellan feministiska och kommersiella värden. Att döma av Serners uttalande var det inte SFI utan Filmavtalets övriga parter som drev igenom förslaget om automatstödet och dess riktlinjer, vilket inkluderar samtliga av de aktörer som faller under kategorin av aktörer som är för jämställdhet i teorin men inte i praktiken. Återigen återkommer min analys till att kommersiella och feministiska värden står i konflikt med varandra.

5.2. Är deltagarna i nätverket jämlika parter i processen?

De aktörer som var för att formuleringen i jämställdhetsmålet skulle ändras från *bör* till *skall* fick sin vilja igenom i Filmavtalet 2013. De aktörer som var för omformuleringen eller tydligare riktlinjer i filmavtalet, tillhör samtliga kategori 1, samt delar av kategori 2. Detta tolkar som jag att dessa aktörer, trots att många av dem inte tillhör den grupp som är med och sluter själva avtalet, ändå har ett visst inflytande över hur policyn utformas.

Men nätverket är inte jämlikt då det enbart är de privata och de offentliga aktörerna som tillsammans sluter avtalet. I samma avtal som jämställdhetsmålen skärptes, instiftades automatstödet som inte berörs av jämställdhetsmålet. Hade avtalets parter haft reella ambitioner med jämställdhetsmålet hade även detta stöd haft ett jämställt fördelningskrav på sig. De konstnärliga aktörernas inflytande och vinst med omformulering i jämställdhetsmålet förtas av målkonflikten med automatstödet. De större bolagen och de privata aktörerna sätter agendan i Filmavtalet, och har mer att säga till om i avtalets utformning än vad de konstnärliga aktörerna har.

5.3. Är policyn symbolisk eller kommer den "with teeth"?

A) Finns det bestämmelser om finansiering, genomförande och utvärdering?

I Filmavtalet 2013 finns det bestämmelser kring att SFI och de regionala filmresurscentrumen skall presentera statistik för fördelningen av deras stöd. I övrigt skall SFI:s filmkonsulenter, de som beslutar om stöd, vara hälften män och hälften kvinnor. Denna information utvärderas sedan inför nästa Filmavtal, som träder i kraft år 2018. Övriga bestämmelser eller riktlinjer för hur Filmavtalets jämställdhetsmål skall uppfyllas finns inte, inte heller för bestämmelser kring konsekvenser för om målet inte skulle uppfyllas. SFI har i uppdrag att leda ett medvetandegörande jämställdhetsarbete, men SFI har kritiserat att riktlinjerna för hur detta skall göras möjligt inte finns preciserade varken i Filmavtalet eller från regeringen och kulturdepartementet. I propositionerna och i Filmavtalen betonas det att jämställdhetsmålet är ett långsiktigt

mål. Dock förutsätts det att jämställdhetsmålet skall vara uppfyllt vid avtalets slut. Det finns en motsättning mellan direktivet kring långsiktighet och måluppfyllelse vid avtalets slut. Kulturministern och propositionerna redovisar att det gjorts satsningar där de tilldelat SFI 8,3 miljoner kronor över en fyra årsperiod som skall gå till på kortfilm och växthusverksamhet i form av nätverksbyggande för unga kvinnliga filmskapare. Summan innebär drygt 2 miljoner per år. Denna satsning innefattar väldigt små summor i jämförelse med t ex automatstödet som innefattar 29,4 miljoner kronor per ett år.⁸⁹ Det här är också regeringens enda öronmärkta satsning på kvinnligt filmskapande under det tidsspänn av dokument jag studerat.

Hade regeringen varit seriös med jämställdhetsmålet i Filmavtalet så hade målen haft tydligare riktlinjer och mer avvarade medel riktat specifikt till dess ändamål. I nuläget är policyn tandlös och saknar muskler att åstadkomma de högt uppsatta målen. Detta får mig att ifrågasätta huruvida regeringen och Filmavtalets aktörer är intresserade av och prioriterar att faktiskt försöka göra filmbranschen jämställd. Ur ett feministiskt perspektiv är jämställdhetsmålet symboliskt.

B) Hur mycket styrka och auktoritet har *det administrerande organet i policyn*?

SFI är det administrerande organet i policyn. Det som skrivs i Filmavtalet blir SFI:s uppdrag, oavsett vad aktören själv anser om innehållet i det. I remissyttrandena till Filmavtalet 2006 kritiserade SFI jämställdhetsmålet för att vara för otydligt, något som inte fick gehör av övriga parter i avtalet. SFI har på det viset inte mer styrka eller auktoritet än någon annan av parterna.

Men SFI har makten att tolka sitt uppdrag. När målen och riktlinjerna dessutom är otydligt formulerade, i Filmavtalet, Filmutredningarna och propositionerna, kan det innebära att tolkningsutrymmet blir om än större. Anna Serner uttrycker i podcasten *Genier* att SFI *väljer* att tolka omformuleringen från *bör* till *skall* i filmavtalet som en uppmaning till att kvotera filmstöden som berörs av målet. SFI har, med en budget på

runt 470 miljoner kronor, makt att aktivt driva jämställdhetsfrågan trots vaga politiska direktiv.⁹⁰ Trots att målet kan tänkas vara symboliskt och policyn tandlös så finns här en baksida av myntet som SFI aktivt utnyttjar. Att branschen inte tar målet på allvar ger SFI incitament att driva frågan ännu hårdare. Genom att de styr över fördelningen över de offentliga medlen har SFI makten att påverka de ansökningar som kommer in till dem. Genom att ställa hårdare krav på kvinnor i nyckelpositioner, kan SFI påverka hela branschen att aktivt tänka till i tillställningen av nyckelpositioner.

Vart finns ansvaret?

På branschmötet 2010 uttryckte Kulturministern att hela filmbranschens nätverk, och främst de aktörer som fattar besluten, är delaktiga och ansvariga för utvecklingen när det gäller jämställdhet. Även i SFI:s remissvar till propositionen *Bättre villkor för svensk film* understryker de "kraftfullt" att hela branschen skall ta sitt ansvar, och att ansvaret ligger på hela branschen och inte bara på dem som aktörer. I Wifts rapport *En riktig snyftare* skriver Jenny Lantz att det krävs en förändring av den struktur som filmbranschen består av, och att det är ett ansvar både för politiker och för branschens aktörer att värden som jämställdhet inte ständigt underprioriteras i relation till andra värden som t ex kvalitet och lönsamhet. Sveriges Regissörer efterlyste på branschmötet 2010 en mer radikal filmpolitik, och att ansvaret ligger på SFI att börja förändringsarbetet av de bakomliggande strukturerna i filmbranschen.

Den genomgående inställningen för majoriteten av aktörerna i nätverket är att *problemet och ansvaret inte ligger på dem*. Precis som i fråga 1, om huruvida nätverkets aktörer tar problematiken på allvar, pekas det främst på andra aktörers makt att förändra. Filmbranschens nätverk utgörs av en kedja av instanser och aktörer som i olika led tar beslut och formar processen fram till dess att en film är färdig. Eftersom att besluten tas i så många led finns det möjligheter för samtliga aktörer att påverka jämställdheten.

6. Slutsatser

Vi har i ovanstående avsnitt fått ta del av hur aktörerna i filmbranschens nätverk uttrycker sig kring utformningen och uppfyllelsen av Filmavtalets jämställdhetsmål. Vilka aktörer i nätverket är det då som kan tänkas stå i vägen för jämställdhetsarbetet i branschen? I en intervju i boken *Hur svårt kan det vara?* säger f.d. JämO Claes Borgström att det största hindret för jämställdhetsarbetet är den passiva inställningen, den inställning som representeras av de aktörer som är för jämställdhet i princip – men som inte aktivt gör någonting, och som nedprioriterar målet i relation till andra mål.⁹¹ Även jag drar slutsatsen att det är dessa aktörer, **aktörerna från kategori 3**, som hindrar jämställdhetsarbetet i filmbranschen. Dessa aktörer, med primära vinstintressen, har skrivit under på jämställdhetsmålet, men vill inte att det skall prioriteras över andra mål. **Regeringen** har dessutom gett otydliga direktiv, och ambitionerna att genom progressiv jämställdhetspolitik förbättra kvinnors villkor i filmbranschen, lyser med sin frånvaro, främst genom bristande riktlinjer och resurser. Även **SVT** saknar helt en genusanalys när det kommer till hur deras urvals- och beslutsprocesser går till i deras delfinansiering av produktioner. Dessa aktörer hämmar enligt min analys jämställdheten i filmbranschen.

Filmbranschen utgör ett nätverk som präglas av beroende- och maktrelationer med starkt reproducerande krafter. Det finns omedvetna vanor i filmbranschen kring kvinnligt och manligt filmskapande, som fungerar som ett upprätthållande av en mansdominerad bransch. McPhail skriver att all policy är könad om vi bara frågar rätt frågor, och enligt min analys är Filmavtalet ett könat policydokument. Målstyrning av normativa frågor som jämställdhet, och i denna uppsats kontext där riktlinjer för ett praktiskt förverkligande saknas, gör att jämställdhetsmålet i praktiken blir symbolisk och otydligt. Ur ett feministiskt perspektiv skulle en kunna ana att ambitionen av att målet faktiskt skall kunna uppnås saknas, och policyn upprätthåller därför den patriarkala struktur som målet egentligen är ämnat att förändra.

Ingen snöflinga i lavinen känner sig ansvarig

Filmpolitiken och Filmavtalet är ett tydligt exempel på den demokratiska kritik som styrning genom Network Governance ofta får. Då beslut och avtal sluts i konsensus

mellan privata och offentliga aktörer kan det, som i filmbranschen fall, resultera i att normativa, offentliga intressen får stå tillbaka mot ekonomiska intressen. Det blir problematiskt då många av dessa aktörer medverkar i utformandet av ett policydokument, men kan inte själva styras politiskt. Samtidigt skriver de privata aktörerna på Filmavtalet – en sådan handling *borde* innebära något åtagande i praktiken.

När beslut fattas i så många olika delar av ett nätverk, är det svårt för en aktör att ensam påverka resterande beslutsinstanser. I nuläget skyller branschens parter ifrån sig på varandra, och de lösa direktiv som målstyrningen innebär får ingen effekt om det inte finns en vilja från branschens samtliga parter att implementera målet. Ur ett förvaltningsperspektiv är det de offentliga aktörerna som, på grund av att de förvaltar offentliga medel, har ett demokratiskt uppdrag att prioritera offentliga, normativa värden och intressen som jämställdhet. Det är också dessa aktörer som på grund av den offentliga finansieringen borde kunna utkrävas på ansvar och inkluderas i den här typen av direktiv och mål som jämställdhetsmålet i Filmavtalet utgör.

Kulturdepartementet ökade pressen på branschen genom att vara med och driva igenom förändringen av formuleringen i jämställdhetsmålet från *bör* till *skall*. Men denna förändring berör främst SFI och de regionala filmresurscentrumen. Det finns möjligheter för Filmavtalet att påverka de övriga offentliga instanserna, även SVT som är den enda av dessa aktörer som tillhör kategori 3. Styrning genom NG har fått demokratisk kritik för att lägga över beslutsmyndighet på privata aktörer istället för aktörer med ett offentligt uppdrag, som inte går att styra och därmed utkräva på ansvar. Men om aktörer med ett offentligt uppdrag som SVT inte styrs mot att arbeta med offentliga värden som jämställdhet i sina beslutsprocesser, har vi ett betydligt större demokratiproblem än så.

Filmavtalet som policydokument kan inte direkt styra de privata aktörerna, och de privata aktörerna kan därför egentligen inte hållas ansvariga för måluppfyllelsen av jämställdhetsmålet. Att regeringen uttrycker sig kring att alla aktörer har ett ansvar i frågan är intressant, för de bör vara medvetna om att de privata aktörerna primärt styrs av vinstintressen snarare än filmavtalets normativa målsättningar. En viss styrning av

de privata aktörerna kan ske genom att de offentliga aktörerna kan vara med och påverka vilka projekt som får statligt filmstöd, och genom detta arbete påverka och motivera de privata aktörernas arbete att ha en jämn könsfördelning i sina projekt. Därför behövs det tydligare riktlinjer, medel och uppdrag för de offentliga aktörerna, och det är först och främst genom dessa som maktstrukturen genom filmpolitik kan förändras.

De åtgärder som kategori 1 och 2 representerar, alltså kvotering, riktade satsningar och medvetandegörande åtgärder, är enligt min analys i kombination nödvändiga för att uppnå jämställdhetsmålet i Filmavtalet och förändra strukturen och de institutionaliserade vanorna i filmbranschens nätverk. Att enbart kvotera filmstöden och filmteamen, utan att förstå varför, innebär enbart kvantitativ jämställdhet. Men att enbart fokusera på insatser som medvetandegör branschen, utan krav och tydliga kvantitativa mål, blir tandlöst och är inte tillräckligt för att förändra vanor som är så kraftigt strukturellt förankrade. Bara i kombination kan metoderna bli verkningsfulla, både på ett kortsiktigt kvantitativt och på ett långsiktigt kvalitativt plan.

6.1 Slutdiskussion

Jag anser att jag, utifrån mina metodologiska val, väl har kunnat redogöra för det problemområde som uppsatsen hade som syfte att kartlägga. Att undersöka filmavtalets parter, offentliga som privata, tillsammans med filmbranschens konstnärliga aktörer, har gett en nödvändig förståelse för varför situationen i branschen ser ut som den gör. Jag har kunnat dra liknande slutsatser och se liknande tendenser i filmbranschens nätverk som i tidigare forskningsrapporter kring ämnet från Wift och SFI. Brist på politiska ambitioner, riktlinjer och ansvarsfördelning är en genomgående kritik från tidigare forskning, något även jag genom min uppsats bekräftar. Vad min uppsats kunnat bidra med, utöver vad som tidigare redan konstaterats, är ett tydligare kartläggande och systematiserande av diskursen som förts kring jämställdhetsmålet av en större mängd aktörer än tidigare. På ett tydligt sätt har jag ringat in hur tre kategorier av aktörer präglas av olika intressen, och hur detta sedan tagit sig i uttryck i Filmavtalet.

Jag måste konstatera att filmbranschen är betydligt större än de 27 aktörer jag granskat. Även de aktörer som i sina remissvar inte uttrycker sig kring jämställdhet tar genom detta passivt ställning till rådande ordning. Som effekt av mina metodologiska ordsökningar och min urvalsprocess har dessa aktörer exkluderats ur mitt empiriska material, vilket gör mina resultat mindre tillförlitliga. Därför hade det varit intressant att studera samtliga remissinstanser för att inkludera även dessa i analysen för att med större säkerhet kunna ringa in vilka aktörer som skulle kunna tänkas stå i vägen för jämställdhetsarbetet i branschen. Även en närmare analys av hela empirin, inte bara de avsnitt som stämmer överens med mina ordsökningar, hade tydligare kunnat undersöka de kommersiella intressen som prioriteras i relation till de offentliga. Filmavtalen från 2006 och 2013 är slutna under två olika regeringar, och det hade varit intressant att studera vilken inverkan detta har fått på vilka värden som prioriterats i avtalet. Andra offentliga värden som mångfald, som inte fått lika stort utrymme som jämställdhet i diskursen, är även det en intressant infallsvinkel för framtida forskning.

Jämställdhetsutvecklingen går trots allt i rätt riktning tack vare aktörer som SFI, Film i Väst, Doris Film och Wift som i motvind bedriver arbetet för en jämställd svensk filmbransch. Fler och fler kvinnor skapar film trots strukturella hinder. Men det går för långsamt i förhållande till de uppsatta målen, och jämställdhet underprioriteras i relation till andra mål i Filmavtalet. Lönsamhet och en konkurrenskraftig svensk filmindustri prioriteras istället, och enligt det senaste avtalet skall Sverige bli en ledande filmnation i Europa. Men målen kring jämställdhet och konkurrenskraft står inte nödvändigtvis i motsättning till varandra. Att prioritera jämställdhet och tillåta ett mer heterogent urval av filmskapare och berättelser att komma fram, och ta tillvara de kompetenser och talanger som bryter mot den rådande patriarkala normen i filmbranschen, hade ökat kvalitén och nytänkandet inom svensk filmindustri och därmed stärkt Sveriges konkurrenskraft.

Referenser

Böcker

Bergström, G och Boréus, K. 2012. *Textens makt och mening – metodbok i samhällsvetenskaplig text och diskursanalys*. Upplaga 3. Lund: Studentlitteratur.

Bogason, P och Zølner, M. 2007. *Methods for Network Governance Research: an Introduction*. Köpenhamn: Palgrave

Esaiasson, P, Gilljam, M, Oscarsson, H, och Wängnerud, M. 2012, fjärde upplagan. *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Visby: Norstedts Juridik

Hedlund, G och Montin, S. 2009. *Governance på svenska*. Stockholm: Santéus Academic Press Sweden

Hirdman, Y. 2001. *Genus – om de föränderliga former*, upplaga 2:4. Malmö: Liber Ab

Lindvert, J. 2002. *Feminism som politik- Sverige och Australien 1960 – 1990*. Umeå: Boréa Bokförlag

Artiklar

Elwin Frenkel, C. 11-09-2009. *Bättre film utan statligt stöd*, Fokus nr 37.

McPhail, B A. 16-10-2008. *A Feminist Policy Analysis Framework*, The Social Policy Journal 2:2-3, 39 – 61

Rapporter

Edström, C, Hermele, V och Larsson, C. 2004. *Hur svårt kan det vara?* Göteborg: Filmkonst och Svenska Filminstitutets Arena

Hermele, Vanja (red.) 2002, *Män, män, män och en och annan kvinna*, Stockholm: Svenska Filminstitutet

Höjer Wendt, M och Åse, C. 1996. *Politikens paradoxer – en introduktion till feministisk politisk teori*, upplaga 1. Malmö: Academia Adacta

Jansson, M. 2001. *The Fast Track – om vägar till jämställdhet i filmbranschen*. Stockholm: Wift

Jansson, M och Bivald, K. 2013. *En riktig snyftare – om distribution, produktion och jämställdhet i filmbranschen*. Stockholm:Wift

Lantz, J. 2007. *Om kvalitet – synen på kvalitetsbegreppet inom filmbranschen*. Stockholm: Wift

Mark, E och Elf Karlén, M. 2006. *Att göra som man brukar – om beslutsprocesser i filmbranschen*, Stockholm: Wift

Offentligt tryck

Kulturdepartementet 2005, *2006 års filmavtal*, Stockholm: Kulturdepartementet.

Kulturdepartementet 2012, *2013 års filmavtal*, Stockholm: Kulturdepartementet.

Prop. 2005/06:3 *Fokus på film – En ny svensk filmpolitik*, Stockholm: Kulturdepartementet.

Prop. 2012/13:22 *Bättre villkor för svensk film*, Stockholm: Kulturdepartementet

Regeringens skrivelse 2002/03:140, *Jämt och ständigt – Regeringens jämställdhetspolitik med handlingsplan för mandatperioden*. Stockholm: regeringen

SOU Ds 2005:8 *Inriktning på filmpolitiken från 2006*, Stockholm: Kulturdepartementet

SOU 2009:73 *Vägval för filmen*, Stockholm: Kulturdepartementet

Internetkällor

Dramatiska institutet (2009)

”Remissvar på filmutredningen, SOU 2009:73”

<http://www.government.se/content/1/c6/13/80/79/9265b3ac.pdf>

(Hämtad 2014-04-17)

Film i Väst (2010)

”Remissvar Vägval för filmen”

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/13/80/79/1b0f9e5f.pdf>

(Hämtad 2014-04-16)

Film- & TV-Producenterna (2010)

”Vägval för filmen – Betänkande av Filmutredningen. Svar på remiss SOU 2009:73.”

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/13/80/79/19f71750.pdf>

(Hämtad 2014-04-14)

Göteborgs Universitet (2009)

”Remissvar på filmutredningen, SOU 2009:73”

http://www.gu.se/digitalAssets/1297/1297374_Filmremiss.pdf

(Hämtad 2014-04-18)

Konstnärsnämnden 2010

”Yttrande över Filmutredningen 2009:73”

<http://www.konstnarsnamnden.se/Sve/PDFer/Remisser/Konstnarsnamndens%20yttrande%20Vagval%20for%20filmen.pdf>

(Hämtad 2014-04-20)

Kulturdepartementet (2010)

”Jämställdhet i svensk filmproduktion – Dokumentation av branschmöte med Kulturdepartementet 16 juni 2010”

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/20/68/72e7f801.pdf>

(Hämtad 2014-04-16)

Oberoende Filmares Förbund (2010)

”Yttrande Filmutredningen, SOU 2009:73”

<http://www.government.se/content/1/c6/13/89/71/bf7db965.pdf>

(Hämtad 2014-04-20)

Regionala Filmresurscentrums Samarbetsråd (2010)

”Yttrande över betänkande SOU 2009:73, Vägval för filmen”

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/13/89/71/cc8a2ee8.pdf>

(Hämtad 2014-04-14)

Sveriges Regissörer (2010)

”Remissvar på filmutredningen, SOU 2009:73”

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/13/80/79/6e8df682.pdf>

(Hämtat 2014-04-17)

Teaterförbundet (2010)

”Yttrande över betänkande av Filmutredningen SOU 2009:73”

<http://www.google.se/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.teaterforbundet.se%2FBinaryLoader.axd%3FOwnerID%3Dd0f4f784-f69b-40b1-9f16->

4515a59b6e37%26OwnerType%3D0%26PropertyName%3DFiles%26FileName%3DTeaterf%25C3%25B6rbundets%26Remissvar%252C%26filmutredningen.pdf%26Attachment%3DTrue&ei=tBx6U_uzLon2yAPTuYGYCA&usg=AFQjCNEraUfdEzZxBiAyPxPgQOjXdfNNrQ&sig2=oRwl8Jl4DEXU8zly4ckB3g&bvm=bv.66917471,d.bGQ”

(Hämtad 2014-04-20)

TV4 2010

”Remissvar över SOU 2009:73, Vägval för filmen”

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/13/89/71/716b2932.pdf>

(Hämtad 2014-04-14)

Svensk Filmindustri (2010)

”Filmutredningen, Remissvar från AB Svensk Filmindustri (SF)”

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/13/80/79/ae86804a.pdf>

(Hämtad 2014-04-14)

Svenska Filminstitutet (2005)

”Remissvar: DS 2005:08 – Inriktning på filmpolitiken från 2006”

<http://www.sfi.se/Documents/Remisser/Filminstitutets%20remissvar/2005/Inriktningen%20p%C3%A5%20filmpolitiken%20fr%C3%A5n%202006%20%28DS%2020058%29.pdf>

(Hämtad 2014-04-17)

Svenska Filminstitutet (2010b)

”Remissvar på SOU 2009:73 Vägval för filmen”

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/13/89/71/b8a7bd3f.pdf>

(Hämtad 2014-04-14)

Svenska Filminstitutet (2012)

”Långa spelfilmer med biopremiär 2006-2012”

<http://www.sfi.se/sv/statistik/Jamstallldhet/Filmer-med-kvinnor-pa-nyckelpositioner-2006-2011/>

(Hämtad 2014-04-07)

Sveriges Filmuthyrareförening 2010

”Remissvar över SOU 2009:73, Vägval för filmen”

<http://www.government.se/content/1/c6/13/89/71/69c97497.pdf>

(Hämtad 2014-04-15)

Wift (2010)

”Yttrande över Filmutredningen 2009:73”

<http://www.government.se/content/1/c6/13/89/71/953aa6be.pdf>

(Hämtad 2014-04-20)

SFI 2014

”Jämställdheten utifrån stöfördelning och år”

<http://www.sfi.se>

(Hämtad 2014-04-05)

Övriga remissvar

Canal+ (2005)

Remissvar på ”Inriktning på filmpolitiken från 2006” (dnr. U2005/3389/Kr)

Stockholm: Riksarkivet.

Film i Väst (2005)

Remissvar på ”Inriktning på filmpolitiken från 2006” (dnr. U2005/3389/Kr)

Stockholm: Riksarkivet.

Filmpool Nord (2005)

Remissvar på ”Inriktning på filmpolitiken från 2006” (dnr. U2005/3389/Kr)

Stockholm: Riksarkivet.

Film Stockholm (2005)

Remissvar på ”Inriktning på filmpolitiken från 2006” (dnr. U2005/3389/Kr)

Stockholm: Riksarkivet.

MTG Modern Times Group (2005)

Remissvar på "Inriktning på filmpolitiken från 2006" (dnr. U2005/3389/Kr)

Stockholm: Riksarkivet.

Stockholm: Kulturdepartementet.

Kulturdepartementet (2005b)

"Separat remissammanställning – Sammanställning av remissyttranden över departementspromemorian Inriktning på filmpolitiken från 2006 (DS 2005:08)"

Stockholm: Riksarkivet.

Svenska Filmdistributörers Förening (2005)

Remissvar på "Inriktning på filmpolitiken från 2006" (dnr. U2005/3389/Kr)

Stockholm: Riksarkivet.

Sveriges Filmproducenter (2005)

Remissvar på "Inriktning på filmpolitiken från 2006" (dnr. U2005/3389/Kr)

Stockholm: Riksarkivet.

Sveriges Regissörer (2005)

Remissvar på "Inriktning på filmpolitiken från 2006" (dnr. U2005/3389/Kr)

Stockholm: Riksarkivet.

Sveriges Television (2005)

Remissvar på "Inriktning på filmpolitiken från 2006" (dnr. U2005/3389/Kr)

Stockholm: Riksarkivet.

Övriga källor

Genier – en podcast av Moa Gammel

"Intervju med Anna Serner 2014-04-05"

http://genier.org/Anna_Serner.html

(Hämtad till Itunes 2014-04-28)

Noter

- ¹ Jansson och Bivald, 2013
- ² Hermele 2002, Edström, Hermele & Larsson 2004, Prop 2012/13:33
- ³ Mark, 2006
- ⁴ Filmavtalet, 2013
- ⁵ Filmkonsulenter är de personer som beslutar om stöd till projekt
- ⁶ Prop. 2012/13:22, Hermele 2002, Edström, Hermele och Larsson 2004, mfl
- ⁷ Filmavtalet, 2000
- ⁸ sfi.se
- ⁹ Kulturdepartementet, 2013
- ¹⁰ Jansson, 2011
- ¹¹ Med begreppet **filmbranschens nätverk** syftar jag i min uppsats till hela filmbranschen och de aktörer som utgör remissinstanser till utredningarna, och alltså inte bara de aktörer som utgör parter i avtalet.
- ¹² Lindvert, 2002
- ¹³ Jansson, 2011
- ¹⁴ Lantz, 2007
- ¹⁵ Mark och Karlén, 2006
- ¹⁶ Hermele 2002, Edström, Hermele & Larsson 2004, Prop 2012/13:33
- ¹⁷ Hedlund och Montin, 2009
- ¹⁸ Bogason och Zølner, 2007
- ¹⁹ Hedlund och Montin, 2009
- ²⁰ Hedlund och Montin, 2009
- ²¹ McPhail, 2008, Höjer Wendt och Åse, 1996
- ²² Hirdman, 2001
- ²³ McPhail, 2008, s 44
- ²⁴ McPhail, 2008 s 59
- ²⁵ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud, 2012
- ²⁶ Bergström och Boréus, 2012
- ²⁷ Bogason och Zølner, 2007
- ²⁸ Bergström och Boréus, 2012
- ²⁹ Skr 2002/03:140 s 196
- ³⁰ Filmavtalet 2013
- ³¹ *Fokus på film – En ny svensk filmpolitik*, prop. 2005/06:3 26, s 59
- ³² Kulturdepartementet, 2010
- ³³ Kulturdepartementet, 2010
- ³⁴ *Bättre villkor för svensk film*, prop. 2012/13:22
- ³⁵ *Bättre villkor för svensk film*, prop. 2012/13:22
- ³⁶ Jansson och Bivald, 2013
- ³⁷ *Inriktning på filmpolitiken från 2006*, SOU Ds 2005:8
- ³⁸ Svenska Filminstitutet, 2005
- ³⁹ Kulturdepartementet, 2010
- ⁴⁰ Genier, 2014
- ⁴¹ *Bättre villkor för svensk film*, Kulturdepartementet, 2012/13:22
- ⁴² Kulturdepartementet 2010, Genier 2014, SFI.se
- ⁴³ Filmavtalet, 2013
- ⁴⁴ Kulturdepartementet, 2010

-
- 45 Film i Väst, 2005
 - 46 Kulturdepartementet, 2010
 - 47 Filmpool Nord, 2005
 - 48 Kulturdepartementet, 2010
 - 49 Film i Stockholm, 2005
 - 50 Kulturdepartementet, 2010
 - 51 Sveriges Television, 2005
 - 52 Kulturdepartementet, 2005
 - 53 Kulturdepartementet, 2010
 - 54 Red. Hermele, 2002
 - 55 Kulturdepartementet, 2010
 - 56 Kulturdepartementet, 2010
 - 57 Stockholms dramatiska högskola, 2012
 - 58 Kulturdepartementet, 2010
 - 59 Filmhögskolan i Göteborg, 2009
 - 60 Kulturdepartementet, 2010
 - 61 Mark, 2006, Jansson, 2001, Lantz, 2007 mfl
 - 62 Red. Hermele, 2002
 - 63 Kulturdepartementet, 2010
 - 64 Film & Tv-producenterna, 2005
 - 65 Film- & Tv-producenterna, 2010
 - 66 Svensk Filmindustri, 2010
 - 67 Jansson och Bivald, 2013
 - 68 Tv4, 2010
 - 69 Kulturdepartementet, 2010
 - 70 Kulturdepartementet, 2005
 - 71 Canal +, 2005
 - 72 MTG, 2005
 - 73 Jansson och Bivald, 2013
 - 74 Svenska Filmdistributörers Förening, 2005
 - 75 Kulturdepartementet, 2010
 - 76 Kulturdepartementet, 2010
 - 77 Kulturdepartementet, 2005
 - 78 Jansson, 2011
 - 79 Jansson och Bivald, 2013
 - 80 Kulturdepartementet, 2010
 - 81 Kulturdepartementet, 2010
 - 82 Sveriges Regissörer, 2010
 - 83 Kulturdepartementet, 2010
 - 84 Kulturdepartementet, 2010
 - 85 Oberoende Filmares Förbund, 2012
 - 86 Kulturdepartementet, 2010
 - 87 Teaterförbundet, 2012
 - 88 Jansson och Bivald, 2013
 - 89 sfi.se
 - 90 Cissi Elwin Frenkel, Fokus, 2009
 - 91 Edström, C, Hermele, V och Larsson, C, 2004.